

goviga premoženja odvzeto; če bo dan za kako pravdo ali dedninsko ravnavo napovedan; če bojo neznani erbi zavoljo dednine vkup poklicani i. t. d. V téh zadevah se mora narediti sodbino oznanilo (Edikt), ktero se per kanceliji in tudi na hišah županov očitno nabije, de bi ga ljudje brali. Naréjamo te razglase po postavah — tode v nemškem jeziku; nabijemo jih — tode nihče jih ne bere, samo muhe po njih skačejo. Beseda postave je sicer dopolnjena, ali namen postave se nikakor ne doseže.

Gospod Dr. Bleiweis so se unidan očitno jezili, de c. k. policija oznanila v Ljubljani le v nemškem jeziku nareja; — kaj bi še rekli, ako bi v kantonske kancelije prišli, ker so vse vse oznanila po nemško pisane!

Vse take oznanila se pa morajo tudi v deželni časopis natisniti dati. To se stori v Ljubljanskim nemškem časopisu, kteriga kmetje ne berejo. Postava je sicer spolnjena, ali namen nikakor dosežen ni. — Kako pa vender kmetje zvedó od takóšnih zadév? Le sodbini služabniki, ki pri cerkvah kličejo, so oznanovavci vsih reči; kako pa ti služabniki včasih kvakajo, de še sami sebe ne umejo, vsak sam vé. — Ali bi ne bilo prav, ako bi se vse te dozda popisane oznanila v domačem jeziku pisale in v slovenske časopise natisniti dajale? Menim de! —

Na dalje. Če je v kakim kraju kaj pokradeniga, pride nešrečnik v kancelijo, pové prigodbo in na tanjko mora popisati vse pokradene reči. To popisovanje kantonska gosposka v kresijo pošlje, de bo v tiskarnici natisnjeno — in potlej na vse druge kantone razdeljeno. Vsaka kantonska gosposka dobí več iztisov, jih razdelí med župane, de bi se pazilo, ako bi se kaka vkradena reč našla — ali kaj pomaga! Le ti nemški natisi se po kotih valjajo, nihče jih ne razume in zato se tudi malo kterikrat kakošna vkradena reč nazaj dobí. — Dostikrat se mora tudi oseba kakiga razbojnika, tatú, goljufa in drugih tudi vojaških pobegnjenecov popisati, de se na-nje pazi. Le ti popisi so tudi nemški; razdelijo se med župane, ali nihče jih ne prebira. Kaj ne de bi bilo prav, ako bi se take popisovanja v domačem jeziku narejale?

Rekli bojo pa nekteri nemškutarji: kaj pa, če kako slovensko pismo, razglašenje i. t. d. pred viksi gosposko, kresijo ali poglavarstvo pride? Kaj le! Saj so naši deželni stanovi že sklenili, de bojo vsi uradniki, ki imajo z ljudstvom opraviti, v naši deželi slovenski jezik mogli razumeti, de bo vsakteri, ki bo kako službo doseči želel, v tem jeziku izpraševan. Ako vam bo pri tem spraševanju bolj resnica, kakor je bila dozda v téh zadevah, se ni treba bati nič. — Ker je pa pri vikših gosposkah vender dosti gospodov, kteri slovenskiga jezika ne razumejo, bi lahko kdo vprašal, kako se bojo pa ti obnašali? Rekel sim že, de se moramo za visoko vradnijo nemškiga jezika deržati — zatorej naj se vsi dopisi (Berichte) po nemško narejajo; če pa kak slovenski spisek vender le vmés pride, ne obupajte — saj vam ga kak drug po nemško razloži, de boste v zboru družih svetovavcov svoje opravila doveršili.

Pri vsim dozdanjim besedovanji zavoljo našiga jezika me pa to le nar bolj tare, de imamo več domačih zopernikov, kakor ptujih protivnikov. Le naši ponemčani slovinci se práv šopirijo. Tode le eno bi jim zagodel — tako dolgo naj bi jim mesčniga plačila ne dajali, de bi svoj materni jezik gladko brali in pisali — oj kako bi se ga ročno lotili! — Nemški gospodje naj bi si pa nikar glav ne ubijali; saj bi svoje službe lahko po ti poti opravljali, kakor sim ravno razjasnil.

Ambrož.

Slovenske národne šole na spodnjim Štajarskim.

(Dalje.)

Po takim načinu mora slovenski naš narod vsaki dan bolj zaostati v znanostih in učenosti. Izobraženje

ali podučenje mora v domačem jeziku od znotraj izhajati, ako hočemo, da naj podučenje po sreči napreduje; vsako od zvnaj prismoljeno izobraženje mora le jalovo in ravno biti. — Ali morebiti v resnici mislite, nemšina je edinozveličavna? ¹⁾

Pogostoma se sliši govoriti: „Slovinci naj si sami pomagajo, pa preléni so in brez vsiga duha.“ Tako očitaje ne zasluži odgovora. Tudi dobrih šolskih knjig nam zlo pomanjkuje; — in zakaj se za šolske darila ali premije ne dajejo naj boljši knjige, kakor v nemških šolah? —

Saj imamo pametno osnovanih knjig, postavim nemško slovnico (po slovensko), ktera je spisana v letu 1838; hvale vredno slovnico od Vódnika, ktere predmet je slovenski jezik. Pa te knjigi niste šolski knjigi. — S tem smo pa tudi že pokazali izvir ali vzrok, zakaj so naše narodne šole v tako slabim stanu. Vladarstvo sicer nekaj pomaga, pa, kakor smo zgorej rekli, to je premalo, zato pa ne zamore iz tega zaželeni sad ali korist izvesti. Še veliko mánj pripomorejo pa deželski stanovi v téh rečéh, kér zevsema nemški za naše blagostanje in srečo celó nič ne skerbijo, marveč bi nas Slovence raji ponemčili. — Kako revno se pri nas učiteljske službe vmestujejo! Od prihodnjiga učitelja se terja vednost nemškiga jezika; zastran slovenšine se dalje nič v misel ne vzame, kakor da je le na Slovenskim rojen. Po tem takim se le prepogostoma dogodi, da imajo pervence učiti taki ljudje, ki so sicer pervih 7 ali 9 lét svoje starosti na Slovenskim bili, po tem pa 10 ali še več lét na nemškem preživeli, in nemško se učili, brez da bi bili za slovenšino kaj marali. Kako bodo taki učitelji jezika takó vajeni, kakor bi treba bilo? ²⁾ Učiliša za slovenski jezik v celi deželi nimamo, razun v Gradcu, za ktero smo stanovam prisérčno hvaležni. — Pa od učiteljskih pripravnikov ali prihodnjih učiteljev se ne terjá samo, da so slovenski tečaj ali kurs izversili; ampak da so v slovenšini dovelj podučeni. Početno podučenje je za ljudstvo silno imenitno in ima več posledkov za celo prihodnje učenje in življenje, kakor marsikteri misli. Ni se tedej čuditi, da se je nek častitljivi učitelj latinskih šol nam pritožil: mnogi izmed Slovincov so bistriga uma, pa so mlačni, za vse lepe znanosti leni. Napčno početno podučenje je tega krivo. ³⁾

(Konec sledi.)

Kaj delajo šolski gospodje po Štajarskim? *)

Čitalo (bralo) se je v Graških novicah, de bojo šolski gospodje (šolmojštri) mnogoterih reči prosili. Ze-

¹⁾ Še pri nas v naši šoli je bil pred nekimi léti učitelj, ki je svojim šolarjem oestro prepovedal slovensko govoriti, akoravno okoli in okoli šole slovenšina živi! Tak mož je mučitelj pa ne učitelj! Slavomir.

²⁾ Tako postavim sim slišal pri neki šolski skušnji učenika prašati: »Kak se pukštabi notertalajo?!« Slavomir.

³⁾ Zató po vsi pravici sedaj terjamo (kar smo že zdavnej vsi slovenski domorodci prisérčno želeli), ter našim poslancom v živo naročimo, da se v imenu našiga slovenskiga naroda pri velikim zboru krepko poženejo: Naj se v latinskih šolah v Marburgu, Celji in drugod po slovenskih deželah brez vsiga odloga učiliša slovenskiga jezika in slovstva osnovajo, da bo slovenski jezik redni nauk (studium ordinarium) za vse učence skoz celi tečaj latinskih šol. Slavomir.

*) Vredništvo je prejelo tudi od nekiga gosp. učitelja v ravno ti zadevi sostavek pod nadpisom: »Kaj je nekterim šolskim učiteljem v Marburški in Ptujski okolici v glave padlo?« — Kér je ta opomin edinih mislih z zgorej natisnjenim sostavkam, postavimo le njegove poslednje besede v Novice, ktere takolé govore:

»Ne dajte se k temu razdeljenju šolstva in cerkveništvá, dragi bratje! Le osem in dvajst podpisov imate, — veliko število je pa še zadej, kterimu ta naredba ne gré

lijo boljši kos kruha dobiti. Tega jim vsaki iz serca želi, in pa po pravici. Hočejo cerkveno službo pustiti; zvoniti se jim pretežavno, mašnikom streči pa preporedno zdi. Posebno pa hrepenijo iz oblasti duhovske gosposke priti. — Čuje se, de po Sekovski in Lavantinski škofii pisma grejo, v ktere se prošniki za te in druge reči pišejo, de bojo svojo prošnjo vesoljnemu deželskemu zboru na Dunaji izročili.

Kar človek sprosi, slobodno (žiher) nosi; pa pogosto prosi, de ne vé kaj. Pogovorimo se: ali so te ravno rečene prošnje vse pametne in hasnovite? Mislim de ne.

Cerkvena služba, akoravno včasih težavna, pa porredna (gmajn ali zaničljiva) ni. Svoje dni so le duhovni prvih 4 redov cerkve odpirali in zapirali, zvonili, za večno luč skerbili, sveče prižigali in mašnikom stregli. Velika čast je, v hiši božji služiti, in te časti se le sramuje, kdor božje reči zaničuje. Bog nas varji tacih učiteljev! — Cerkvena služba pa tudi svojim služabnikom če ne obilniga kruha, saj kruhka da, in kdor potreben kruha ne najde, hvaležin drobtinice pobere. Zametuje jih le, kdor je kruha pijan. Možje! cerkvi nikar slovesa ne dajajte; ona le dobra mati ostane.

Sveta katoliška cerkev je od nekdanj ljudstva učila in jih kojila; ona je prav za prav šola od Boga postavljena za vse ljudi, za vse kraje in čase. Katoliška cerkev je učila Boga spoznavati in njemu služiti, pa tudi pisati in brati (čitati). Šola brez cerkve je ledenici podobna, v kateri prave svetlobe in nobene toplote ni. Berite novice, kaj vam povedo od polnočne Amerike? Tudi krivoverci svoje otroke po mnogim v katoliške šole pošiljajo. Pobarajte Francozko, kako šole izhajajo, ktere hočejo sveti cerkvi vzeti? Čujete, kako se po Nemških krajih godi, kjer šolskih gospodov sveta katoliška cerkev ne vodi? Šola, ktera katoliški cerkvi v skerbi ni, tudi prav za prav katoliška ni. V taki šoli se godi, kakor pri hiši, kjer mati otrok učiti in svariti ne smé. Oče je le za strah, mati za nauk in posvarjenje. Nar bolje otroci storijo, ako oče poterdi, kar mati veli. Vi se pa hočete duhovne gosposke otresti, (iznebiti), ter mislite svojbodnejši biti, če zopet, kakor za rajniga cesarja Jožefa, clo v deželsko oblast pridete? Možje! varite se, de ne pridete iz dežja pod kap.

Kdo je Vas dozdej nar prvi in pa nar pogoje k svoji mizi povabil, kadar ste prišli na suho službo, in še niste žlice svoje imeli? — Kdo je za Vas po hišah naprosil, de ste se pri dobrotnikih preživili, kadar niste ničesar živeti imeli? Ali ni duhovski stan bil, ki Vas je prvi pod streho vzel, in svoj kruh z vami delil, Vam dal per cerkvi kaj zaslužiti. Če ravno ne vsi — povejte, ali niso bili duhovski gospodje dozdej Vaši nar prvi prijatli? Kdo vam je pomagal otroke v šolo spravljati? Kdo se je za Vas ponašal, kadar so Vas nehvaležni starejši gerdo imeli in tožvali? Zdej se pa posvetujte, kako bi svojim dobrotnikom vtekli, se po tem takim svoji materi katoliški cerkvi odrekli, ki prvih šol iz svoje skerbi pustiti ne smé. Bote Vi svoje šole brez duhovske gosposke imeli, bo katoliška cerkev prisiljena, tudi svoje šole začeti. Kaj se Vam zdi, kam bojo katoliški starši svoje otroke v šolo dajali? Šola ljudi le tam evetè, kjer duhovski pastirji čez šolo svojo roko skerbno derže.

Brali smo velikokrat v Ljubljanskih novicah, de so se šole po deželah začele; pa povsodi so bili duhovski gospodje šole očetje, de so ravno tudi deželski pošteno pomagali. Bojim se, de se bo Vašim šolam brez duhovske gosposke — brez katoliške cerkve — godilo, kakor

v glavo. Žal mi je, da smo se zavoljo osem in dvajstih, vsi pri višim ogledu šol, pri duhovšini in kmetih zamerili. Če bi bilo upati pečenih ptic s tem dobiti, bi gotovo vsi stopili na noge. Ali bati se je, da mačka v mehu ne kupite. J. Men.

mladikam, ktere se svoji terti odrežejo. Posušijo se, in sadu ne prinesó. Takó jaz mislim, pa tudi drugi so teh misel.

V Biberah na Nemškim so šolski gospodje ravno tako gnati jeli, in šole cerkvi vzeti počenjali. Budili so daljne in bližnje sosede, naj se vsedejo in podpišejo, de ne bojo višej cerkvi (duhovski gosposki) v strahu. Modri in pametni šolski možje so pa to nevarno reč bolj na tanjko prevdarili, spoznali, de bi kaj taciga ne bilo prav, in so se svojim tovaršem možko vstavili. Svojo mater zapustiti — so djali — bi bila gerda nehvaležnost; šola je hči svete matere katoliške cerkve; naj dobra mati za svojo hčer skerbi. Svojost, ktero poželjemo, bi lahko za nas žgeča kopriva bila. Po koprivah se pa kar ne valjajmo. Nismo otroci; saj smo možje in pa katoliški učitelji!

Ljubomir.

Prošnja učiteljev.

Vsim je učiteljev beraštvo znano! —
Krog u jeseni moramo hoditi,
Se hliniti seljanam, jih prositi:
De b' zmesi dali kako pest za hrano.

Kaj 'z kase je le malokje spoznano. —
Težko, prijatli! je, ob enim lačen biti,
In s šolskim ukam glávo si beliti! —
S součeniki se ozrem v Ljubljano:

Nikar, poslanci, nas ne pozabite,
Poboljšanja dohodkov nam sprosíte,
Ko zbora Beškiga zasveti zarja;

De se tud' mi radujemo ustave,
De mi tud' v krono miliga Cesarja,
Venc pletemo nepreventljivi slave!

Bernard Tomšič.

Slovensko društvo v Ljubljani.

(Konec.)

Nar svetejši dragotina vsaciga naroda je jezik, in le v jeziku živijoča narodnost. Ako pa hočemo, de ustava, ktero so mili Cesar vsim svojim ljudstvom dodelili, tudi pri nas Slovencih ne bo prazna beseda, ampak živa stvar, je potreba, de se slovenski jezik oživi, omika, povzdigne, de bo čast in pravico dosegl, ki mu gréste. K temu je pa združene moči potreba.

Kakor jez tako tudi vi, gospodje! previdite velikost naloge, ktero je slovensko društvo na svoje rame vzelo; torej se pa tudi srečniga čislam, de me slavni krog za domovino vnetih mož obdaja, ki bo podpiral mojo slabo in še na mnoge strani razdeljeno moč, de bomo mogli spolniti vošila svoje domovine in z njo po edinim jeziku sklenjenih sosednih dežel.

Krepka vednost, večletne skušnje in natančno znanstvo vsiga, kar je domovini potreba, na eni strani odborstva, — veliko obetajoče bistre glave in goreče hrepenenje po dosegu ustavnih pravic na drugi strani, — obéh pa terdna volja, prid in blagor svoje domovine ustanoviti, — kako bi neki po takim prizadevanji ne prišel čez naše dela blagoslov nebeški!

Z močnim zaupanjem, dragi gospodje, se zamoremo tudi na verle domorodce krog in krog po Slovenskim zanesti, de nas bojo krepko podpirali v našim prizadevanji; vrednik Novic sim se skozi več lét prepričal, de blagi slovenski duh povsod vlada.

Sovražniki Nemcov nočemo nikakor biti, tudi ne moremo želéti, de bi se nemški jezik iz vsih naših šol pregnal, — mi samo to terjamo, de se nam bo dalo, kar so nam naš ustavni Cesar sami zgotovili, namreč de bo tudi naš slovenski jezik v šole, kancelije in v vsakdanje življenje vpeljan, kakor po pravici v slovenskih deželah mora biti.

Edinosti z Nemci ni treba Slovencam priporočevati, kér so bili zmirej po bratovsko složni s njimi, in smo složniga duha še zdej. Nemškutarjem, še bolj pa